

Varpas išeina kas mėnesis. Metinė prekė su pasiuntimu:
Rusijoje (kuvertuose) . . . . . 5 rubl.,
Prusose . . . . . 3 Mk.,
Amerikoje ir kitur 4 Mk.

VARPAS

Apgarsinimai Varpė, ištisa eilutė smulkaus rašto, kaštuoja 60 fen. arba 30 kap.

literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis.

Nuo redakcijos.

Atkreipiame atidą mūsų sądarbininkų, kad skyrius korespondencijų „Varpė“ yra veik visas apleistas. O tuom tarpu tas skyrius yra vienas iš svarbiausių, nės ant jo pasiremia daug teoretiskų mūsų išvažiojimų.

Daukanto Manta.

Daug iš ko gali numanyti, kaip augštai tautos kultura yra kilusi, bet rods nieks teip teisingai neliudyja jos stovio, kaip tautiška rašliava. Rašliavoje, tarsi veidrodyje, tautos apšvietą, mokslą ir dailą pamatome. Jeigu tautos rašliava stovi augštai, jeigu moksliški tyrinėjimai, o teipo-gi ir mokslo platinimas daug spėkų tautai atima, tai tas jau išliudyja ir jau kulturą gana augštą.

Teisingas ugis lietuviškos rašliavos jau suvirš kaip trisdešimts penki metai Rusų vyriausybės yra stabdomas; vyriausybė netik užgina spaudinti, bet, kas įstabiau, ir skaiyti lietuviškus raštus, nors jie būtų nekalčiausio turinio. Kokioje ten kalboje nebutų rašytas raštelis, jeigu jis tik nėra priešingas valdžiai, jį vyriausybė leidžia turėti, bet saugok tik, Dieve, kad jis nebutų lietuviškas: už menkiausią raščiuką ar knygutę liksi vyriausybės nubaustas ar kalėjimu arba istrėmimu iš rybų Lietuvos.

Neveizdint ant tokio pikto vyriausybės užpuolimo ir da teip nešvaraus priešio, kaip Rusų vyriausybė, lietuviška rašliava kasmet eina vis didyn, kasmet randa daugiau darbininkų, savo apginėjų; lietuviškos knygelės, Prusose ar Amerikoje spausstos, platinasi netik pagal rubežių, bet nueina jau ir į tolymesnius kraštus Lietuvos; kyla tautiškas susipratimas, o drauge su juom vis karštesnis politiško padėjimo apsvarstymas; prieš vyriausybę didinasi neapykanta ir net įpykimas. Bet kartu su tuom auga ir skaičius „prasikaltėlių“ už prilaikymą lietuviškos. Tarp tokių „prasikaltėlių“ pirmą vietą užima visi tie, kurie neveizdint ant pavojaus, rupinasi apie pakėlimą savo rašliavos, savo mokslo. Buvis Lietuvio rašėjo šiandien labai sunkus: jis rašo netik dykai, be jokio pelno už savo darbą, bet da patsai tur sujieškoti piningų

ant išleidimo savo raštų. Už toki pasišventimą ir toki triusą ant labo tėvynės lietuvių rašėjas gal apturėti tik vieną užmokestį — bausmę vyriausybės, tik vieną atilsį... kalėjime, arba tolymoje Maskolijoje.

Teip sunkus padėjimas lietuviško rašėjo aiškiai pagelbos reikalauja; palengvinti jam jo darbą, pagelbėt nešti jam jo sunkią naštą, tai pareiga sunų tautos, vardan mokslo ir gerovės kurios jis trusia. Užtai-gi neseniai užgimusi draugystė po vardu „Daukanto Manta“ rupjisi apie prilaikymą ar šelpimą lietuviškos rašliavos, pakėlimą mokslo ir dailos Lietuvių tautos.

Tokį tai sieki paskyrė sav „Daukanto Manta“, ir mes velyjame tai draugystei konuogeriausios kloties ir konuonaudingiausios veikimo ant labo mus nuvargintos tėvynės.

J. B.

Atminčiai Vinco.

Liudni vyrai štai sustoję
Žemyn galvas lenkia;
Veidai rustus, sausus akys,
Kas-gi jiems dar kenkia?
Štai paparčiai, žvakės, grabas,
Kunigs geradėjas —
Mirė milžins dainininkas,
Kanklininks, rašėjas . . .
Garbės, lobio jis netroško —
Vos nog bado gynės:
Jausmai, vargas, darbas, mintys —
Viskas dėl Tėvynės . . .
Mintys jo tarp mus spindėjo,
Nei aušrinė rytą:
Paslaptis senų jam amžių
Buvo atdaryta . . .
Aidą dusavimo bočių,
Budavo, jis girdi:
Karšta meilė mus tėvynės
Degino jam širdį . . .
Jausis jo dvasia žabanguos,
Kol lietuviai kenčia, —
Kol guds skriaudžia, kraują geria,
Linksmą puotą švencia . . .
Užtai jo iš grabo šaukia
Dvasios skardus balsas:
„Broliai, kilkit! tautą ginkit!“
Tai mus bočių garsas.

Tvirtums, meilė ir teisybė
 Viską tai atstoja!
 Žemi pageidimai priešų
 Priešais juos kovoja.
 Melskim, broliai, mes jo dvasios:
 Dar yra mums laikas!
 Melskim senas, melskim jaunas,
 Moteris ir vaikas!
 „Dvasia Vinco! dangaus rojaus
 Švetur nejieškokie!
 Karštą kvėpk tėvynės meilę,
 Vargdienius užstokie!
 Kankintojus iš tėvynės
 Kaip visus išvyti —
 Lietuvoje laisvę, rojų
 Ir dangų įgysi . . .
 Sklėsk kibirkštims savo meilę
 Į kiekvieno širdį,
 Kelk veluką: „Laisvė, Meilė!“
 Te junt, mato, girdi . . .
 Tos kibirkštys — bus pazaras,
 Gaisras neregėtas:
 Stos stebuklas mus tėvynėj
 Retas, negirdėtas:
 Kur- Šešupė, Nėris, Nemuns,
 Pamariai Baltieji,
 Gįsim tiesą, kalbą, tautą —
 Nįveiks nelabieji!“

Sp-s.

Iš savo pastogės.

IV.

*Lietuvos miestai ir jų dvasia. Lietuviai namie,
 kaip svečiuose. Kaip įgyti savo namus?*

Nieks gal šiandien teip aiškiai neliudyja mūsų silpno buvio, kaip dabartinis padėjimas mūsų miestų ir miestelių. Visuose miestuose, o ypač mūsų sostapilyje Vilniuje, kemsai įvairiausi svetimtaučiai, kurie su mūsų kaimais, su vietiniais gyventojais netur jokio dvasiško ryšio. Tarp miesto ir kaimo randas *bedugnė*, kuri juodu visai skiria. Miestai ir miesteliai — tai lizdai mažų ir aukštų maskoliškų urėdų, iš kur jie danginasi į kaimus, kad iš ten ką nors išplėsti, kad ten ką nors nuvergti; aukštesnieji iš tų vietų, kaip Trocki, su čieła gauja prievuodegių apvažinėja, „lanko“, tuos kaimus, kad su didesniu autoritėtu skriesti ten melą apie savo mokslaines ir kitas geradėjystes; tie miestai — tai pirmutinės stacijos, iš kur pas mus veržiasi artymiausieji priešiai. Buvusi buveinė Gedimino liko svarbiausia šių priešų stovykla . . .

Čion lindo teip-gi minios turtingų ir beturčių žydų. Tai seni mus pažystami, kuriems mes plačiai atveriamė vartus į savo tėvyne, sakdami: „eikite čion jus visų persekiojami ir darbuokitės drauge su mumis.“ Ir jie darbavosi, už ką užsipelnė net gražu pagyrimą poeto

Mickevčiaus. Bet šiandien jau jie nebe tie . . . Iš Maskolijos, jau mūsų nesiklausus, valdžia atvarė naujas jų minias ir sukimšo į miestus. Tai pirmieji vyriausybės misionieriai kurie, pajutę jau ant savęs stiprumą Maskolijos, skrieja čion visuose kampuose maskolišką dvasią. Vietiniai žydai veikia permanė — kame stiprumas ir, pamiršę visai apie praetį, lenktynėmis skrieja naujė dvasią; jie keverzuoja visur maskoliškai, mokina vaikus vien maskoliškai, išrašynėdami net iš Maskolijos rusiskas auklėjas, skaito ir net patys išduoda maskoliškus laikraščius, griute griuva į maskoliškus teatrus, skaitinyčias, ir naujas valdžios arbatnyčias, priturėdami tokiu budu visus užmetamus ant mus vyriausybės tinklus. Jie skelbia jau esą maskoliais, nors galutinai nemeta nė savo papročių, nė savo tikybos ir nesiliauja svajojė apie sionizmą — tai įsteigimą žydų viešpatystės kur ten Palestinoj. Valdžia negina visai tos jų svajonės, teisingai manydama, juog ši tolymoji Palestina liks ne kur kitur, kaip pačioj Lietuvoje. Nesenei da jug žydų piniguočiai manė apie tokią Palestiną Galicijoj. Buveinė Gedimino liks Jeruzolimu . . . Subrukdama pas mus žydus Maskolija žinojo, ką daro. Pobiedonoscevas, kuriam pridera šis šviesus užmanymas, sako, padaręs tai iš tikros meilės dėl savo tėvynės, nės žydai, kaip jis išsitarė, „su savo stropumu visur užveikia ir kamuoja maskolių.“ Tai tegul-gi jie verčiau kamuos lietuvį. Ačiui už tai!

Miestuose randasi dar dalis gyventojų, kurią kaimas auklėjo ir penėjo per amžius, laikydamas juos už savo vadovus ir apginėjus. Tai didi ir maži, dažnai visai nususe mūsų ponai ir įsigyvenė ten nuo senovės mieščionys, kurie yra auklėtojai lenkystės. Šale jų trinasi da gana apstinga dalis pramokintų vyrų, kaiva kunigų, daktarų, advokatų, bankierių ir visų tarnų, kurie da yra gavę kokias nors vietas, — tai daugiausia ir-gi Lietuvos sunus ir neretai net kaimo išauklėti, bet ir jiems smagiaus dėvėti lenkišką sermėgą, kuri, žinoma, ir ponams ir poneliams geriaus tinka. Bet ir šiems lenkams čion negerai. Maskoliai užgina viešai lenkišką kalbą ir daro jiems visokias painias už jų risimą-si ir glaudimą-si prie Lenkijos, už svajonę apie „atbudavojimą“ Lenkijos. Gaila jų matant žustant už tuos jų pasenusius jieskinius: jug jeigu šie jieskiniai nebus surišti su kaimu, tai ponai neįsteigs ką nors nuveikti. Ponai, kaip visados, mažai da pramokę. Kad tie jų jieskiniai nėra vyriausybei visai pavojingais, rods permano jau ir tokia galva, kaip Trockio, jeigu tik jam nėra pašnibždėjęs apie tai jo vikrennis pagalbininkas. Lenkams dar velyja daryti savo balių, juos kviečia ir vaišina pas savė,

jiems duoda tiesą atidengti žemdirbių draugystę. Priegtam jie toki „vierni“ ir ištikimi valdomieji, teip nuolankus ir švelnus, juog negalima jiems nieko neduoti. Jeigu ne tas smagumas, kad nuo šių ponų, prie kurių — gėda sakyti — priguli ir mūsų aukštoji dvasiškija, galima vis-gi ši-bei tą išgriebti, kaip tai, štriotas, aukas ant paminklų Muravjovui ar Katrei, aukas dėl baduojančių Maskolijoje, jeigu, sakau, da nebutų tos mažos dalies lenkų, kuri tiesiog šiaušiasi prieš vyriausybę, tai rods būtų galima ir visai lenkams vadeles atiduoti. Tevažiuoja — jie iš kelio neiškryps. Duos Dievas, tai sulauksime. Gaila mums vien tik tos dalies, kuri šiaušiasi, bet kuri dėkui mūsų praeigai toli nubėgus yra nuo kaimo. Rods nesunku suprasti, juog Lenkija nieko mums negalės pagelbėti: ji turi nemažai ir savo vargų, su kuriais turi kovoti . . . Miestai Lietuvos tur but lietuviški — rodos, aišku. Tame nėra jug nieko keisto, teip beveik visur ant svieto. Miestuose tautos užlaiko savo vyriausybę, savo rėdą, savo mokslaines, sudą ir visą pinigiską ir moksliską diduomenę, kuri tvirtai yra sujungta su visais pakraščiais savo žemės; miestuose tautos užlaiko savo palikimus, tveria muzėjus, bibliotėkas, stato savo garsiems vyrams paminklus ir tt. Iš dalies, paviršium ir mūsų miestai teip-pat išrodo. Turime paminklą Muravjovui, o Dievs duos, valdžia su pagelba nekurių ponų ir gal dvasiškijos, prie kurios jau drįso kreiptis, veikiai pastatys paminklą ir Katrei . . . Turime muzėjus, tiktai gaila po vardu Muravjovo, turime knygnynus, tik gaila, juog ten užsilikusios knygos savo laike buvo deginamos arba išvagianos. Turime senas bažnyčias, net gal per daug, nės nekurios, kaip šv. Kazimero liko apverstos į „pravoslavų“ katėdrą, o nekurios riogso uždarytos: vienose vyriausybė padarė krautuve archyvinų popiergalių, o kitose, kaip szvento Mykolo, pati dvasiškija leido žvirbliams perėtis . . . Da eina paskala, juog žvirblius išvisę ir leisę ten lietuvius. Ar-gi ne gaila žvirblių? Pagaliaus, kur-gi lietuviai, kame jie randasi? Čion jų visai nematyti. Bažnyčiose skamba lenkiška kalba, atvykę ant turgaus iš kaimų žmonės tie ir-gi stengiasi šėip-teip grabalioti lenkiškai arba koku ten mišiniu, neva maskolišku. Pereik visas krautuves, pereik sudus, mokslaines ar atmatininkus, ar išgirsi kame nors lietuvišką kalbą? Paklausk, jeigu tu gerai apsirėdęs, ką nors lietuviškai, ir be abejo pamatysi ant veido prekėjo nusišypsojimą. Visur regi vientik maskoliškus iškaišus, visur birbia maskoliškai ar lenkiškai ir nieks tau neatsiliepia lietuviškai. Mūsų miestai pasidarė lizdais svetimtaučių, ir mes patys čion atvykome, kaip sviečiuosna. Ga-

lima sakyti, da blogiaus, nės sviečiams liepia šnekėti ne teip, kaip jie pas savę šneka, bet teip, kaip jiems mieščioniems patinka. Ir mes lietuviai jų klausome, mes savo kalbą čion pametame. Šiandien žmonės nuolatai keliasi į miestus, kame tikisi rasti darbą, užsijėmimą. Eina, žinoma, pirmiausia į savo miestus. Čion visa gauja jau tyko ant jo, kad tą svetį visai permankyti. Vilniaus ar Kauno popai ir maskoliški urėdai giriasi net, juog tur žmones iš šio krašto, kuriuos jie jau maskoliškai yra pramokinę: per tai jau dalis jų misijos rods yra atlikta. Jeigu kas iš mūsų ateivių, kaipo geras katalikas, nenori stoti ant tarnystos prie maskoliaus, tai vis-gi privalo šnekėti lenkiškai. Kas tų šnekų nemoka, tam nėra čion vietos, tas tegul, sako, grįžta atgal į kaimą, kame gal sau baduoti. Jeigu-gi nenori apeleisti miesto, tai tegul griebiasi mokintis tų šnekų. Todėl tarp tų atvykusių dažnai tenka matyti žmones, kurie su pasipiktinimu primena lietuvišką kalbą. „Kas per nauda iš tos kalbos, jeigu su ja ir iki miestui negali nueiti? Kam mums mokinti vaikus lietuviškai, jeigu iš tos šnekos jiems jokios naudos nėra? Geriaus mokinkime juos maskoliškai arba nors lenkiškai, vis-gi tuomet prieš juos bus platesnis svietas.“ Teip kalba patys žmonės.

Bet žmonės žengia da ir toliaus. Lietuviams katalikams, jeigu jie savo paviršutinės odos nėra numetę, nevalia čion buti. Ant geležinkelių ir tramvajų, kantuose ir krautuose maskoliai ir žydai girte giriasi, juog tur pas savę tikrus maskolius. Jeigu tie „tikriejie“ maskoliai pagal tikybą ir nėra da „pravoslavais“, tai daugiau visame kame jie panieši į tikrus. Jie šneka ir burnyja maskoliškai, jie dėvi ir abelnai išrodo teip „tikrais“, juog net kreiptis prie jų lietuviškai nėra smagu. Užklausti lietuviškai, jie ši-tą atsakys lietuviškai, bet toliaus vėl maskoliuoja, tarsi norėdami likti „tikrais“. Toksai veidmainiavimas ir ištvirkimas regimas nuolatai. Tokių doriškų ištvirkėlių miestuose kaskart randasi vis daugiau. Svetimtaučiai ardo mus dorybė . . .

Teip, tai vis yra, atsakys nevienas dusaudams, bet ką-gi mums daryti? Ką mums veikti, kad atsiginti ir gal net prašalinti tuos maskolius ar žydus? Čion užkliudįsiu paminėdams tik tulus atsakymus, kuriuos aiškiai arba tik patyломis nekuri iš mūsų duoda.

Sako, juog tik dvasiškija rimtai gali priturėti skendimą mūsų šnekos, mūsų palikimų, mūsų gerovės. Tai liudyja jug ir visi tie doriški ištvirkėliai, kurie vis-gi užsilikę da katalikais. Todėl pirmyn dvasiškija, einaime po jos prieglauda, kuri vis-gi vienija mus visus. Ir žmonės griuona bažnyčian ne tik dėlto, kad

melstis, bet ir kad pamatyti ten savuosius, kad nujauti, juog mes ten esame namie, tarp savųjų. Rods teip smagu būtų išgirsti ten kokį nors pastiprinantį žodį, teip lengvai mes jį atjaustume tuose Dievo namuose, kurie jug yra matę liuosan lietuvius. Bet kur tau? Dvasiškija užsiganėdina vien tik tikėjimišku pamokiniu, ne gana tai, ji stropiai skrieja „paklusnumą“ prieš svietišką valdžią, skelbia apie užmanymus ar šventes mūsų priešų, renka pinigus ant maskolių baduojančių ir bemaž ko nedrįsta rinkti ten grašius ant paminklų mus skriaudėjų. Ji neveizdi į klausytojų norus ir vargus, ji varo savo politiką, taikindamasi visokiu būdu prie urėdų vyriausybės. Iš namų, kuriuos mes pastatėme, ji padarė lizdą, kame po prieglauda tikėjimo varo savo politiką ir gėda sakyti, kaip kur atlieka tiesiog missiją maskolystės. Su kartum jausmu skubinamės mes iš tokios bažnyčios, apgailėdami juog pastatėme ją ant savo nelaimės. Teip išveizdi mus skelbiamoji pirmoji apginėja ir teip mažai da bažnyčių, kame mes tikrai galėtume girdėti tą pastiprinantį žodį.

Toliaus, randasi dar nemažai žmonių, kurie stengiasi paturėti visur savuosius, stengiasi suteikti jiems vietą, pirkti vientik pas juos „katalikus“. Tai politika, kokios mus kasdien mokina patys maskoliai. Tokiems katalikams iš mūsų nuolankumo prie jų viena tik nauda, bet vienų mūsų jiems da mažai: jiems svarbu igyti krėditą netik tarp savųjų, bet ir pas svetimtaučius. Todėl jie apšaukia savo krautuves maskvinėmis ar petrapilinėmis, velka visai maskoliškus drabužius, neužmiršdami nė baltų priekyščių, meilinasi prie maskolių ar žydu, kuriuos paskui už akių dergia. Menkas valgyvumas šiokios „dušios“ kataliko. Be abejo, pamatinė mislis tokio paturėjimo yra gera, bet vieno nurodymo tik ant katalikystės čion da mažai: turime apturėti lietuvius ir net tokius lietuvius, kurie eina su mumis, kurie moka mums gerą daryti. Kur jų nėra, tai stengkimės juos įtaisyti, bet nepaturėkime nieko, kas mums priešingas, kas mums niekuom mūsų varguose nepadedą. Visi mus, plačiai imant, teip vadinami ponai galutinai priguli nuo duosningumo mus kapsiuoko: urėdai, mokintojai, kunigai, daktarai, advokatai, prekėjai ir visoki tarpininkai galutinai vis-gi žiuri į tą kapsiuoką, todėl žinodami apie tai, laikykime jį tvirtai sgniauzę ir be abejo jie turės nusilenkti prieš stiprumą to šiandien teip stipraus kapsiuoko. Kas neina su mumis, tai priešas mus, tam nėra pagelbos, kuom jis ten nebutų. Tame randasi jau aktyviškas mūsų veikimas, čion reikia pamislyti, padumoti, kas su mumis, o kas ne. Čion nėra vietos jau tai politikai nekurių žmonių, kurie

su pagelba mažų ar aukštų kyšių stengiasⁱ papirkti mažus ir aukštuosius vyriausybės urėdus — tai tik aštrina ir teip jau didį skonį tų visų urėdų, kurie iš tų kyšių turtus sau krauna. Tokia taika su jais tik stiprina jų buvį tarp mūsų ir žemina mus pačius. Kas itin nedors, kas slankosi tarp mus, kad tik rasti ar tai mus knygas, ar tai ką užtėmyti, kas gal valdžiai priešinga, tai jo tylą pagaukime ne kyšiais, bet pilnu paniekinimu ir net gal kumčia.

Kaip mes toli dar esame nuo to, tai kiekvienam aišku, kas lanko mūsų miestus ir miestelius. Tie visi policijos tarnai, net „urėdininkai ir dešimtininkai“, valščių „raštininkai“ ir maskoliai mokintojai — visi jie aukštai nosį kelia, prieš juos visi žmonės lenkiasi, juos priima klebonijose, dvaruose ir visuose šiek-tiek „poniškuose namuose“. Sako, juog daro tai dėlto, kad jie tylėtų, kad nezaunyėtų niekų. Teip mes elgiamės su tarnais, kurie privalo mums tarnauti, mus klausyti, nės mes jug juos penime; o mes jieškom jų nuolankumo! Jeigu jie netikė, atstatykime ką galima iš jų, neduokime jiems algos: teina sau laukan, jeigu jie nesupranta mus, jeigu jie neklauso mūsų. Tame mus visa politika, prasta, aiški, kiekvienam permanoma. Teip daryti privalom visur, paveizdan, jeigu mus blogas kunigas ir skrieja lenkytę, skriaudžia žmones ar meilinasi prie valdžios, tai neduokime jam kalėdos, ant mišų ir tt. ir paimkime bažnytinius reikalus į savo rankas. Galėčiau traukti ir visą litaniją, ką mes galime įveikti, jeigu tik mes susitarę gisime mūsų reikalus, bet bijau, kad neprikalbėčiau teisybių, apie kurias jau kiekvienas, kas šiek-tiek yra mąstęs apie reikalus tėvynės, pilnai žino. Svarbumas gal tame, kaip pasiekti tą sutartį, tą susipratimą žmonių, kaip paskubinti jį? Kitaip sakant, kaip paskubinti prasiplatinimą mūsų visos rašliavos po plačią Lietuvą? Čion reikalingi netik žmonės, kurie su pasišventimu apvaikštinėtų visus pakraščius tėvynės, skriedami ten, teip sakant, naują evangėliją jų išganymo, bet ir kuoskaitlingiausios kuopos vyrų ir moterų, kurie ir gyvu žodžiu ir platinamu raštu pastumtų pirmyn tą susipratimą. Kiekvienas miestas ir miestelis, kiekviena parapija ir net kaimas privalo sutverti tokias pas savę kuopas. Tai daryti reikia tuoj, neatidedant ant tolesnio laiko, apie tai tegul atsimesna kiekvienas, kam mielas yra triusas ant tėvynės dirvos...

J. B.

Nutruko styga.

Kelias dienas prieš kelionę, laike labai rusto mokintojo lekcijos išvydo Ona ašaras akise drangės, sėdincios šaly jos. Tyli, ne-

perdaug geros galvos, menkais drabužiais apsvilkusi žydelkėlė, su visuomet paraudonavusioms akimis, niekados ant ilgesnio laiko Onos atidos nebuvo ant savęs atkreipusi. Nors jau beveik visus metus šaly jos sėdėjo, bet buvo jai visai svetima. Dabargi ašaros draugės akise sujūdino Oną.

Vos lekcijai pasibaigus ėmė klausinėti:

— Kas tau, ar sergi?

Žydelkėlė, pripratusi prie paniekinimo savo draugių, tylėjo šluostydama savo paraudusias akis pirštais ir neperdaug švaria nosine.

— Sakyk man, kas tau? — atkartotojė pusbalsiai savo klausymą Ona. Žydelkėlė, kaip šuniukas vien tik prie mušimo pripratęs, dar žemiau nulenkė galvą, įtraukdama kaklą tarp pečių ir atstatydama pečiomentes. Bet Ona nesiliovė prašiusi, tolei glostė, meldė, kolei žydelkėlė drebančiu balsu prašneko:

Eikime į priemė, kur nieko nėra; nenoriu, kad kas girdėtų.

Onytei išėjus, žydelkutė visa drebėdama, sukaitusi, balsiai kvėpuodama, ėmė apskinėti savo nelaimę, be jokios tvarkos, tai verkdamas, tai aimanuodama.

Jos tėvai, budami labai neturtingi, vos išsigalėjo užmokėti jai už mokslą. Su knygomis visai ji versdavosi, tai pasiskolydavo nuo draugių į namus, kada joms nebuvo reikalingos, tai atėjusi mokyklon mokindavosi tarp lekcijų, bet ant galo persiliudyjo, juog be knygos, reikalingos rustaus mokinio lekcijoms, negalės apsieiti. Todėl tą kapeiką, kurią gaudavo pusryčiui, per kelis mėnesius atidėdavo knygai nusipirkti, ir jos tėvai daug dienų iš tos pačios priežasties paliko nevalgę. Vos užvakar įstengė nusipirkti, ir knyga pražuvo. Namie išjieškojo, draugių klausė. Tos dar ir nematė, kad ji buvo nusipirkusi, neįtikės dągi, kad ji ją turėjo. Ir tėvams nėra kaip pasakyti.

— Tik neverk, viskas bus gerai — tarė jai Ona.

— Kaip neverkti — linguodama galvą ir trindama kaip ugnis raudonas akis, atrėmė žydelkėlė ir abi nuėjo atgal į kliašą.

Pasibaigus lekcijoms, Ona atskleidė vieną iš žydelkėlės sąsainų ir įdėjo į jį tuos du rubliu, kuriuos gavo nuo tėvų užmokėti už kelionę.

Ir šią naktį Ona su savo drauge stovėjo ties langu, pravėrus langinycią. Draugė šnibždėjo:

Dabar teip gražu! O ką jusime nžlipusios ant kalnų! Po kojų regėsime pievas, laukus, krumus . . . tai ne tas, ką kalti per ištisas dienas francužiškus žodžius ir chronologiją . . .

— Jau jie man atgrįso — atsiduso Ona — Dažnai ir man ateina į galvą, ką mes pel-

nysime iš to „Paryžiaus akcento“ ir iš tų skaitlių ypač gyvendamos sodžiuje . . . bet aš užmiršau tau pasakyti, kad aš jau nebekeliausiu. —

Tie Onos žodžiai lyg šaltu vandeniu apipylė draugę.

— Kodėl? — sušuko ana sujūdinta — Jug dar vakar teip džiaugeisi. Ką aš darysiu be tavęs, Onyte? Tu manęs nemyli!

— Ne pyk, mylima, keliauk be manęs, aš ištikrujų negaliu . . .

— Aš tavęs nesuprantu.

— Suprasi — atrėmė tvirtu balsu Ona ir trumpais žodžiais apsakė šios dienos atsitikimą su žydelkėle — Tik niekam nekalbėk apie tai. Aš kitaip negalėjau. Kitos gal išjuokti. Tu mane geriausiai supranti.

Abi draugi pasibučiavo; šviesplaukė tarė nuliudusi:

— Bet dabar, kaip tu nevažiuoji, aš nė per pus tiek nesidžiaugiu iš kelionės.

— Bet ar nedaro tau tiek pat linksmumo žinojimas, kad žydelkėlė nebeverks? bent mano širdžiai dabar gera ir linksma. Tik tu neliusk! Jei aš bučiau kitaip pasiėlgusi, negalėčiau buti nė valandos linksma. Žydelkėlės ašaros butų per daug įvan širdį prislėgusios.

* * *

Ant rytdienos perdėtinė, mokiniojos ir draugės išgirdo, kad Ona nenori su joms keliauti. Visos stebėjosi. Kitos pasijuto dągi užgautos tokiu Onos užmanymu. Viena, supykusi, pasakė balsiai, kad ir Ona pati išgirstų:

— Tai vien tik noras atsižymėti, atkreipti atidą ant savęs, pasirodyti kitoniška esanti ne kaip kitos.

Bet nėkokios kalbos ir įkalbinėjimai neįstengė sudrumsti ramumo spindancio tamsiose Onos akise.

III

Ant mažo kalnelio augstų liepų paunksnyje sėdėjo Ona ties gražiu mėlynakiu, šviesplaukiu studentu. Studentas turėjo ant kelių atskleistą knygą, bet jo akys tyrinėjo tuotarpu ne knygos rašmenes, bet pilną poėzijos merginos akių išreiškimą. Ji nulenkusi truputį galvą, skambančiu balsu šnekėjo:

— Negaliu suprasti, kodėl toks Kraševskis ir daug kitų raštininkų žmogaus gyvenimą sulygina visuomet su kuoliudniausiais daiktai. Tai vadina ji taure tulzies pripildyta, tai erkėčių keliu . . . Jug tas gyvenimas duoda mums tiek neišsakomos laimės.

Čia merginos akys susitikusios su studento akimis tarytum persiskirti negalėjo. Nors abiejų lupos tylėjo, bet akys sekė tokias puikias pasakas, kurių išreiškimui žmonių kalba per daug silpna . . . per daug menka.

Bet staigu merginos akys nustojo spindėjusios laime; jose sumirgėjo ašaros. Studentas tuo užgautas pašoko, abiem rankom pažėmė Onos rankutes ir spausdamas prie lūpų, klausė:

— Kas tau Onyte, ko teip nuliudai?

— Nežinau — tarė pusbalsiai Ona — atėjo man į galvą, kad mes laimingi, bet nė kiek nesirupinam apie kitus.

— Kad tau vis, Dievas žino, kas ateina į galvą. Ką-gi galėtumei dabar padaryti kitiems? Kur surasti tuos nelaimingus? Jug neimsi vaikščioti po sodžius ir kaip apaštalas kalbėti Dievo žodį.

Mergina prasijuokė liudnai.

Žinau, juog nieko negaliu, bet tai mane ir graužia. Kaip pažiūriu kartais į darbininkus, nors kaip ir dabar — tarė rodydama ranka į laukus, kur daugybė vyrų ir moterų pjovė ir rišo prinokusius kviečins — tai tarytum koks akmuo užslėgia man širdį. Jug mes visi vaikai tos patios žemės, jug broliai, tai kodėl jie taip sunkiai dirba, o mes ir be darbo visoko pertekę? —

— Tai visuomet toks moterų budas — juokavo studentas — jus į viską žiurite iš vienos pusės. Ar-gi ir tie nedirba, apie kuriuos sakai, kad visoko pertekę. Sakysime nors aš, jug pats mokinnosi, mokinu per vakaciją savo jaunesnįjį brolių. Pabaigęs apsigyvyšiu čia ir gydysiu žmones.

— Gerai — pertraukė Ona — bet aš, jau dveji metai, kaip pabaigiau mokslą ir nieko nedarau.

— Tai ką tau daryti dabar? Kaip už mažes ištekėsi, tada turėsi aprupinti visus namų reikalus, nės aš busiu užimtas savo profesijos darbu.

Mergina tylėjo akis nuleidusi. Studentas prasijuokė žiūrėdamas į jos nuliudimą ir truktelėjęs pečiais tarė:

— Aš nežinau, kodėl, bet kartais aš tavęs nesuprantu.

— Nieko nėra manyje nesuprantamo. Man rodosi, kad šio amžiaus žmonės visi negali kitaip jausti, kaip aš. Tu mažes užtai tik nesupranti, kad aš moterė ir jus nepapratotė dar ją už žmogų laikyti — Onos balse girdėjosi supykimas.

— Ar jau susibarėte? — prasijuokė linksmas balsas augštos šviesplaukės merginos, atbegusios ant kalnelio.

— Ko mes barsimės — atrėmė jai Ona, atlyždama ir gailėdama pasirodžiusi užgauta, prikerė — jug žinau, kad Vincentas mane myli ir kad geresnio žmogaus nėra šioje pasaulyje.

— O jei toks atsirastų? — užklausė juokaudamas Vincentas.

— Tai gal jis mažes nemylėtų — atrėmė Ona su neišsakoma meile žurėdama sužieduotiniam į akis. — Bet žinau, kad geresnio nėra, nės jei žinočiau, juog galėtumei nors mažiausiai iš mažųjų skriaudą padaryti, išraučiau visą tą meilę su šaknėmis iš savo širdies . . . . nors ir pati turėčiau kartu su tuo jausmu pražuti . . . .

Ištarusi tuos žodžius Ona atsikėlė ir visi trys nuėjo namon

Vakare vėl abi draugės stovėjo prisiglaudusios viena prie kitos ties atviru langu. Žydinčių žolynų kvapas, kartu su drėgnu nakties oru ir balzganais mėnesio spinduoliais pylėsi į kambarį. Tylus medžių ošimas ir krumų šnibzdėjimas pritarė dar tylesnei srovei minčių ir jausmų dviejų merginų.

— Ar tu meni, kaip mes teip-pat mokykloje stovėdavome? — užklausė Ona.

— Menu — tarė šviesplaukė — bet kokia šiandien puiki naktis!

— Nežinau kodėl, bet tada tarytum man budavo linksmiau, lengviau ant širdies — kalbėjo pusbalsiai Ona, lyg nenorėdama savo balsu trukdyti visų tų grožybių, kurias ta naktis prieš jas skleidė.

— Kas-gi tau dabar truksta? — užklausė stebėdamasi šviesplaukė — sužieduotinis tave myli, tėvų namai viso pertekę . . .

Tykesnis, už dvilktėlėjimo pavasario vėjo atsiduksėjimas buvo visu atsakimu, todėl šviesplaukė kalbėjo toliau:

— O aš vis dar negaliu atsidžiaugti, kad susigiminiuosiu su savo numylėta drauge. Bent niekadus nepersikirsime, kaip paliksi mano brolienė. Svetimų vargų atspinduoliai neilgai drumstė ramumą Onos dvasios, pilnos jaunystės sapnų. Todėl ilgai dar merginos stovėjo prie atviro lango, tai šnekėdamos pusbalsiai, tai savo mintimis skriesdamos į padanges.

* * *

Jau saulės spinduoliai šviesiai žibėjo išskverbdami pro langynių plyšius, kada prabudo Ona. Atsisėdusi lovoje parėmė ji rankomis galvą, ir iš jos akių bėgo viena po kitos didelės ašaros. Jos veidelis nors ir iš miego, bet buvo pabalęs ir visas kunas nerviškai drebėjo. Sapnavo ji teip baisų sapną, kad ir prabudusi negalėjo nuo jo nusikratyti. Sapnavo ji, kad ji jau trjśdesimties metų. Stovėjo ji viena pati plačiam kambaryje. Tarp tamsių jos plaukų žibėjo jau sidabriniai siulai, o širdyje tuštumas. Tarytum jaunystės dienoms pasibaigus, išdžiuvo joje visų linkmybių šaltinis. Pertraukti visi nesuskaityti ryšiai, kurie lygšiol traukė ją prie žmonių, vietų, medžių, prie visų šios pasaulės mažmožių . . . teip neišpasakytai lygšiol brangių.

Atsivėrė prieš ją tarytum kokia bedugnė, vien tik šalta juoda duobė. Ir tas šaltis, kurs ją sapne apėmė, krėtė ją pabudusią ir varė jai ašaras į akis.

— Ne, nors dar anksti ir visi dar turbūt sumigė tuose mamuose, bet atsikelsiu. Saulės spinduliai nuvays nuo manęs visas tas baidykles, kuriomis sapnas mane teip prislėgė — ramino save Ona ir skubiai apsilvikiusi, tyliai pravėrė guliamojo kambario duris. Vis dar sujūdinta su ašaromis akise, norėjo įeiti į priesienį, bet išgirdusi balsus susilaikė ties atdaromis durimis. Iš priesienio vedė lipynės ant augšto. Ant tų lipynių išvydo savo sužieduotinį smarkiai supykusį, tampantį be susimylėjimo už ausų jaunesnį brolių. Piktumo kibirkštys šovė iš studento akių. Užkimusiu nuo vidurinio sujūdinimo balsu, grasio savo nelaimingai, balsiai verkiančiai aukai:

— Aš tau nedovanosiu! Tu mane atmįsi! —

Kibirštys, šovusios iš studento akių, aptemdė nuo karto Onai visą pasaulę. Jos kojos tarytum priaugo prie aslos, galva nusviro, luposprasivėrė sušuktų, bet susilaikė. Mergina prispaudusi rankas prie krutinės, balsiai atsikvėpė ir svyrudama sugryžo į savo kambarį.

Nebėjo jieskoti saulės spindulių, nės suprato, kad jie neįstengs atgaivinti to, kas joje apmirė.

Bitė.

Siek-tiek apie „močiutes“.

Homo novus savo straipsnyje „Vardan teisybės“, patalpintame pirmuose trijuose numariuose „Varpo“ už praėjusius metus, paduoda projektą centrališko komiteto, kurio užduotis paskiria į penkis dalis: 1. platinimas lietuviškos literatūros, 2. organizavimas reikalavimų lietuviškos spaudos, 3. kalbos klausimas pačioje Lietuvoje, 4. aiškinimas žmonėms ypatos tiesų ir 5. išleidimas populiariskų mokslo knygelių. Kiek aš apie tą dalyką numanau, tai man rodos dar daug vandens nubėgs į jūrą, kolei toks centrališkas komitetas ar „močiūtė“ įsikunys. Didžiausias pinkles sutiksime čia nuo neprilankios mums valdžios. Dabartinėse politiškai paralizuoiose sąlygose mūsų gyvenimo labai sunku organizuoti ką nors tvirto ilgiaus patveriančio, kas galėtų laukiamus vaisius duoti. Per laikraščius visų tokios organizacijos detalių apsvartyti negalima, — patys užvestume policiją ant savęs; geriausiai galima būtų išsišnekėti ir viską apsvartyti susivažiavus yvurių luomų ir pažirių delegatams, bet siek-tiek didesnį susivažiavimą nelengva įvykdinti.

Dėl tokių aplinkybių man rodos dar negreita sulauksime ar „močiūtės“, ar „centrališko komiteto“, kurs rūpintis apie visuotinius lietuvių reikalus.

Nr. 11ame „Tėvynės Sargo“ (1899 m.) apsigarsino naujai sutverta Amėrikoje draugystė „motinėle“, prie kurios jau 10 Amėrikos kunigų esą prisidėję. Savo įstatymus draugystė žadėjo vėliau apgarsinti, bet sieki jau nurodė: ji ketina įrengti stipendiją jaunuomenei, einančiai į aukštesnius mokslus užsienyje,*^o) bet norint gauti stipendiją, reikia „atsižymėti“ kuo-nors ant lietuviškos dirvos. Pranešdama apie tai dr-ė užkviečia visus lietuvius prisidėti prie jos. Linkėtina tokiame užmanymui kopasekmingiausiai įsikunyti, bet abejotina, kad jis galėtų užsitarnauti analogišką čekų močiutei „motinėlės“ vardą. Sakau „abejotina“ dėl šios priežasties: dr-ė ketina šelpti tiktai į aukštesnius mokslus einančius. Nors, teisybė, aukštesnius mokslus einantieji dažnai ir pusėtinai turi vargo su savo neturtais, bet vis jau reta užgirsti, kad kas tiktai dėl tos priežasties turėtų mesti mokslą. Daug sunkiaus esti baigti gimnaziją arba realinę: nuo ketvirtos kliauos tėvai tankiai nebenori nieko duoti vaikams, reikalaudami, kad jie stotų į seminariją; tai priverčia daugumą mesti mokslą ir, kam nevyksta su seminariją, ar grįžti prie laukų darbo, arba skursti po yvairias aptiekas. Todėl ir tokius butinai turime šelpti, norėdami padaryti jiems, gimnaziją baigus, prieinamą aukštesnį mokslą.

Seip ar teip toji draugystė negali užganėdinti visų, svajojančių apie įkurimą „močiūtės“.

Savo siekais ir darbais daug daugiau prisiartina prie čekų „močiūtės“ moterų draugystė „Žiburėlis“, gyvuojanti jau kelinti metai. Nors kas metais garsinamos yra „Varpe“ atskaitos tos draugystės darbų, nors seniaus jau buvo rašyta „Varpe“ apie jos siekius ir pareigas, vienok „žmonėse“ ji yra beveik visai nežinoma nė tiems, kurie galėtų ją sušelpti, nė tiems, kurie nerėtų iš jos pasinaudoti. Todėl ir prisirengiau ką žinodamas papasakoti apie ją.

Šita draugystė neturi nė rašytų įstatymų, neturi nė komitėtų, nė kokių viršininkų, paprasčiausiųjų atributų bet kokios vyrų draugystės. Svarbiausioji užduotis dr-ės yra šelpimas mokslan einančiųjų, be jokio skirtumo mokslo šakos; bet tai nėra vienas-vienutinis jos siekis. Geriausiai pažįsime ją ir jos užduotis iš peržvalgos jos gyvenimo ir iš kasmetinių atskaitų.

Dr-ės pradžia siekia 1888 metus. Bet tuomet dar nebuvo to, ką mes paprastai draugyste vadiname, t. y. nebuvo tiek ir tiek sąnarių, o buvo tiktai viena žmogysta, kuriai

*Aš supratau teip, juog pašalpą gaus tie, kurie mokysis Rosijoje ir kitur, tiktai ne „Suvienytose Valstijose“.

pagailo daugybės jaunų spėkų, žįstančių Lietuviai dėl stokos ištėkliaus kokiam-norint pradėtam mokslui baigti. Ji organizavo pinigų rinkimą ir kiek galėdama šelpė tuos, kurie nebeturėjo iš ko toliaus mokintis. Tokiu budu ji darbuosė 6 metus, t. y. iki 1894 m. Kasmetais surinkdavo ir išdalindavo ne mažiau 200 rublių, kokiais metais ir lig 300 rublių. 1895 metuose prisidėjo prie to darbo dar viena moteriškė ir tada jau pasidarė draugystė, kurią praminė „Ziburėliu.“ 1896 metuose prisidėjo dar 5 moterys ir draugystėje pasidarė jau 7 sąnariai. 1899 metuose prisidėjo aštuntas sąnarys. Sąnariškų pinigų kasmet moka po 5 rublius, o daugiau renka. Teip vadinamo „geležinio kapitalo“ dr-ė neturi, nės per daug turi reikalų atlikti, kad galėtų pinigų kur sukrovusi laikyti, o nežino, kaip ilgai jai lemta bus gyvuoti ir kam gali sukrauti pinigai patekti. Apie siekį dr-ės galima kalbėti tiek, kiek jis yra apsirėiškęs pačiame gyvenime, nės dr-ė rašytų siekių neturi ir nesivaržo savęs nėkokiais paragrafais: ji stengiasi kiek galėdama atlikti yvairiausių reikalus. Kadan-gi nėkokių dokumentų apie išlaidus neužlaiko, o atskaitos „Varpe“ dėl tuly aplinkybių neprivalo buti labai aiškios, negalėsime stačiai nurodyti, kiek, kam ir kokiam reikalui yra duota, bet reikės pasikakinti tiktai apskritu nurodymu, ką dr-ė šelpė. Visųpirma reikia paminėti apie jaunuomenę, mokslus einančią, be skirtumo lyties ir mokslo šakos; teip gaudavo pašalpą gimnazistai, gimnazistė, realistai, klierikai, studentai yvairių fakultetų ir institutų, mokintiniai dailos mokyklų (Peterburge, Münchene, Paryžiuje).

Toliaus pusėtina dalis pinigų ėjo sušelpimui nepasiturinčių rašytojų (vyrų ir moterų), iš kurių galima paminėta a. a. d-rą Kudirką; neužmiršta nė nukentėjusių už pasišventimą tėvynei: teipjau 1895 m. tam dalykui paskirta buvo 60 rublių, 1896 m. gavo pašalpą nukentėjusieji Mintaujos gimnazistai, ir tt.; kas metais sunciamą buvo pašalpa (25 rbl.) „Varpu ir Ukininkui“, 1899 nusiųsta į red. „Varpo“ siek-tiek lietuviškos parodos reikalams; anais metais, kada vertėjas knygutės „Pajudinkime vyrai žemę“, norėdamas susišelpiti, buvo beparduodęs amerikiečiams savo darbą, dr-ė užmokėjo jam amerikiečių pažadėtas 40 rbl., idant tas darbelis butų atspausdintas Tilžėje ir labiaus prieinamas Rusijos Lietuvos žmonėms. Išeinančiųjų mokslan vieni gaudavo pašalpą tiktai tam kartui, kiti-gi ilgesnį ar trumpesnį laiką; teip vienas inžinierius gaudavo pinigų pargyvenimui ir mokesčiams trejus metus, juristas dvejus metus; dabar vienas inžinierius ima pašalpą jau penkti

metai (2 metus réaliniėje tebebudamas ėmė), medikas treti metai ir tt. Pažadėta pašalpa yra duodama reguliariškai, be svarbių priežaščių neatima. Nuo 1888 iki 1899 metų buvo surinkta ir išleista 3500 rublių; per vien 1898 ir 1899 metus buvo surinkta ir išleista 1360 rublių. (Atskaitas, kas nori, gali rasti „Varpe“ 1897 m. N. 4; 1898 N. 1, 1899 m. N. 3 ir 1900 m. N. 2).

Tokių budu galima sakyti, juog siekis dr-ės „Ziburėlio“ apima beveik visas lietuvių judėjimo puses ir be abejonės toji dr-ė galėtu užvaduoti visas „močiutes“ ir „motinėles“, ir visus centrališkus ar necentrališkus komitėtus, jei Lietuvos inteligencija nesigailėtų aukauti jei savo liekamus skatikus. Gal kuomet inteligencijai ir pavyks sutverti „močiutę“, visai atsakančią čekų „močiutei“, bet kolei kas įves, nepriderėtų mums sudėjus rankas sėdėti, reikia jieskoti progos kitokiais keliais pasidarbauti ant naudos tėvynei; o ėia yra lengviausias ir teisiausias kelias, kuriuo gali eiti žmonės visokių pakraipų, pažiurų, ir luomų, kaip randonieje — „istai“, teip ir klerikalai.

P. A.

Kritika ir peržvalga raštų.

Iš ko kyla melai ir visokios skriaudos žmonijoje. Kun. V. Dembskis p. 171.

Kiekvienam yra linksma, pamaczius storą knygą tarp pasirodžusių rašliavoje išleidimų. Naujai atspausa knyga kun. Dembskio su teip daug prizadančių antgalviu turi savyje 171 pusl. ir todėl supras skaitytojas, dėlko aš stropiai griebiausi prie jos skaitymo. Bet perskaitęs jau vientik įžangą, smagiai nusistebėjau budu statymo autoriaus klausymų ir juo tolyn skaičiau, juo labjaus ėmė manę noras mesti šalin šią knygą, kuri teip mano viltis ir lukestį pakirto. Tiktai noras pranešti apie ją kitiems suteikia man ganėtinai kantrumo ją iki galo perskaityti.

Kun. Dembskis, buvęs mokintiniu Varnių seminarijos po vadovyste da v. Volončevskio, tur bibliją ir norėdamas suteikti darbininkams „saldesnį už pašvinkusį Nojaus dvasišką peną pasiryžo nuo lapo ant lapo, kaip bitelė, lakstyti po bibliją,“ kad suprasti ir parodyti paklydimus kunigijos, „šios aršiausios irėdnės dėl žmonijos gerovės.“ Autorius išranda, juog „nepasimokinusiems da gamtiškų mokslų, neatbutinai reik išsiaiškinti nors nekuriuos tiktai faktus, biblijoj patalpintus.“ Kadangi autorius apie šiuos gamtiškus mokslus daugiaus nieko nemini kaip tik pirmas žinias apie žemę ir dangų, kurios jau vaikams pirmos klisas yra žinomos, todėl galima sakyti, kad ne dėlei mūsų yra paskirtas šis darbas,

o dėlei tų, kurie ir tų žinių neturi. Bet autorius toliaus šneka, juog išaiškinimas nors šių nekurių pakliuvusių biblijoj faktų, apie buseną kurių, kaipo faktų, tiesą pasakius, pirmą sykį girdime, apvelys mums suprasti jau didžiai svarbų klausymą: „dėlko žmonės neapsikenčia ir daugiaus pragaisties daro vieni kitiems, negu vilkai, tigrai ir liutai tarpe savęs ir kas tame yra kaltas? Jie (žverys) buriais gyvendami arba poromis nesi-pjauna (!) žmonės-gi mušasi netiktai ant žemės, bet ir ant jurių. Jeigu ši kova nesiliauna nuo tiek amžių ir žmonės darbuose savo stov žemiaus už žveris (oj, oj!), tai turime vieninteliai dėkavoti išradimui urėdo kunigijos, kuri užima tarpininkystę tarpe žmonių ir įvairiausių dievų.“ (4 ir 5 p.)

Nors kun. Dembskis ir nepaiszkina, koksai tai Kolumbas išrado dėlei žmonijos teip piktą Ameriką, bet iš viso jo rašymo galima numanyti, kad tai buvo pati kunigija, kuri surašė visokias „šmėklas“ biblijoj, žodžiu, kad Amerika liko išrasta Amerikos. Bet ne-jieškokim gilių sąprotavimų, kurių nėra pasiryžęs mums duoti kun. Dembskis. Pažiūrėkime da, kuom yra baisi ši kunigija. „Už-laikymas per amžius,“ sako autorius, „kunigijos, šio aršiausio nevidono, dabar yra ir bus vienintelė priežastis nepasigerinimo darbininkiško stovio. Kunigas valdo vargšą ir jam nuo pačios kudukystės įkalbinėja, juog be jo buties darbininkas negali nė užgimti, nė . . . kitaip mislyti ir elgtis, kaip jam liepia, . . . nė numirti. (8 p.) Bet panašus sakiniai randasi ne tik išpradžios knygos, bet apščiai jų yra prirašinėta po visą knygą ir aš nežinau, kokį geriaus skaitytojams pranėsti. Be valdžios žmonės dar neismoko gyventi ir savimi (?) valdytis. Reikia dar ciesoriško bizuno ir baidyklų kunigiskų. Bet ateina laikas, kad ir bizunas pranyks ir proto baidyklės nustos. Žmonės, supratę teisingumą, padarys tokį surėdymą, kad vietoje ciesorių bus draugystės reikalų išpildytojai, o vietoje kunigų — gerai parengta mokslinė“ (57. p.). Čia jau, kaip matome, yra visas programos, kuriam nedaug ko reikia, štai-gi kad tik žmonės suprastų teisingumą.“ „Jeigu ciesoriai nelaikytų šalep sosto kunigijos, o kunigija nelaimintų ir negarbintų ciesorių sostus, tai nė vienu, nė kitu neliktų“ (33. p.). Tiesa, kunigija šendien „nėra jau teip baisi kvailiams, kaip buvo baisi žydams lupose Ezekielio, nekuriems jų karaliams ir net patiems imperatoriams viduramžyje, kaip antai Henrikui IV Vokietijos, kurs basas ir su maišu apvilktas priverstas buvo eiti į Kanosą ir ten bučiuoti kojas popiežiaus Grigaliaus VII. . . . Čia pasiklauskite popiežiaus, dėlko jis negali šendien prispirti Ma-

skolijos caro atlikti basam kelionę į Romą už skerdynes katalikų Kražiuose?“ (91 p.) Kitoj-gi vietoj jis jau rimtai šaukia: „Jusgi, darbininkai, kada lausitės bučiuoti rankas ir laižyti pasturgalinius rubus pasmirdusių pasekėjų žydiszkos kunigijos?“ (96 p.)

Kadangi autorius teip dažnai mena darbininkus, tai čion, kaipo curiosum, pavėlysiu sav padaryti ištrauką iš paskutinio skyriaus knygos. „Ką darbininkai turi veikti?“ „Dabar, jeigu panorėsite atmainos vargingo jusų buvio, tai čia sutiksime šituodu klausymu: Pirmas, ar tuos monopolistus lobio ir proto nuo skyrio išnaikinti, kaip tai padarę buvo darbininkai Prancuzijos praėjusiam šimtme-tyje (!), antras, ar paliekant jiems gyvastį su jų nelabais jausmais ir begėdišku protu, paveikti juos ir koku būdu. Toliaus autorius, aprokavęs, juog visos viešpatystės tur apie 25 milijonus žmogžudžių (tai kareivių) ir juog jos visuomet paveiks neapsiginklavusius ir nesusiorganizavusius darbininkus“, velija išsižadėti ginklo, kuris „negali būti teisybės ir teisingumo paramu.“ Dar jau „visi suprato, juog jo vietą tur neatbutinai užimti mokslas, idant išnaikinti be kardo visas neteisybes, ir dėlto pradėjo pirmi (tur but darbininkai) ant viso svieto reikalauti mokslo svietiško, o ne kunigiško dėl savo vaikų. Potam (!) pradėjo (kas?) šaukti į darbininkus viso svieto. „Darbininkai, vienykitės ir organizuokitės.“ (164 p.)

Man ding, užteks jau ir padarytų čion ištraukų, kad suprasti, prie kokio begalinio sumišimo gali žmogus daeiti, skaitydams vientik bibliją ir perleizdams savo jaunas dienas seminarijų sienose. Autorius nemoka istoriškai perkratinėti atsiradimą tikėjimo ir visus įvairius jo apsiereikšimus, nemoka surišti šių apsiereikšimų su buvusiomis ar esančiomis aplinkybėmis žmonijos gyvenimo. Su šių dienų tendencijomis jis skraidžioja prieigoje ir kolioja visus pasakų veikėjus seno testamento arba ir naujo. Nė-gi tai yra kritika? Kun. Dembskis, kaip rods ir visi kunigai, yra išpažintuju liuso (? Red.) protavimo, kuris tarsi lieka vientik veikiančiu žmonijoje, jis yra plikiausiu subjektivistu ir todėl tikriausiu išpažintojum anarchizmo, ką liudyja jo šnekos apie darbininkų klausymus. Suprantamas daiktas, juog autorius, plaukdams eldijoj subjektivizmo, visai keistą tur nuomonę ir apie socializimą, ką matyti jau iš mano pristovos paskutinės ištraukos.

Kas link griovimo tikėjimo pamatų, kokį kun. Dembskis pasiremdams ant biblijos, nor padaryti, tai prisipažįsime, kad nė noro, nė laiko neturime jų perkratinėti. Tegul tą daro tikriejie jaunų jo dienų sądraugai ir dėlei jų

tiktai ir tevelyčiaus skaityti šią knygą jų išauklėto sunaus. Kun. Dembskis mano, juog tarpe jų atras dėlei savęs didį pasipiktinimą. „Kunigai, sako jis, peiks šią knygutę ir jos rašėją laikys už pikčiausią žmogų . . . piktesnį už visus buvusius ir busiančius kunigijos priešus.“ Vargiai ar sulauks jis nuo kunigijos tokios dėlei savęs „garbės.“ Pirma, dar ir laikas netoksai, kad apie bibliją ir pamatus tikėjimo daug kas norėtų šnekėti, antra, kunigai iš tos pačios biblijos gal ištrauki dvigubai daugiau ištraukų, lindyjančių jų teisybę, o pagaliaus, panašią kritiką kunigijos su šimteriopai didesniu talentu ir gabumu jau yra darę kiti žmonės ir, kas svarbiausia, budą kritikos kun. Dembskio yra išpažinę už netikusį. Gaila, juog mums priseina karauti su prietarais, kurie kitose rašliavose jau senei liko nuveikti.

(Toliaus bus).

Korespondencijos.

Peterburgas. Projektas įvedimo pas mus zemstvy esąs jau ministerijos vidaus dalykų peržiūrėtas ir neužilgo buseš išrištas „viešpatystės Rodoje“. Pagal tą projektą išrinkimo tiesas Kauno gub. turės valdininkai, ką turi nemažiau kaip 200 desiatinų žemės, Vilniaus gub. nemažiau, kaip 300 des. Tokiu budu rinkimo tiesas turės vien tik dvarponiai ir visus zemstvos urėdus rinks iš savo tarpo t. y. dvarponių; tokiu budu visi rūpėsčiai apie vietinius reikalus, bus pavesti dvarponiams, jie uždės mokesčius, jie rupjės iš tų surinktų pinigų kuo daugiausiai naudos atnešti savo broliams dvarponiams, o žmonės turės jų jungą nešti. Tokia tai Maskolių valdžios teisybė! Giriasi duodanti kraštui sauvaldystę nekuriuose dalykuose, o ta sauvaldystė he duoda jokio balso žmonėms darbininkams — varguoliams, bet duoda balsą ir tiesas dvarponiams, žmonėms, kurie naudojami iš žmonių darbo, patys nieko neveikdami. Kituose kraštuose, kaip tai Anglijoj', Belgijoj', Francijoj', kur žmonės įgavo supratimą apie savo padėjimą per knygelių ir laikraščių skaitymą, jau senei pareikalavo sau prigulinių tiesų, daug jau laimėjo ir tikisi neužilgo iškovoti visas sauvaldystės tiesas ir nuversti nuo savo sprando likusius dar didžponius.

Žinoma, mus dvarponiams, kuriems bus pavesta rūpintis apie savo gerą, bus ir užmokama pusėtinai: gubernijinės zemstvos susirinkimo pirmsėdis ims 4500 rub. kas met, sąnarys to susirinkimo — 3000 rub.; pavietinės zemstvos susirinkimo pirmsėdis — 2000 r., o sąnarys — 1800 rub. Kauno gub. teip apmokomų ponų bus 39, o Vilniaus gub. — 42.

Ministerija vidaus dalykų užtvirtino įstatymus Petropilės Lietuvių draugystės savitarpinės pašalpos. Pagirtinas tai darbas vyrų, kurie pasirupino apie įsteigimą tos draugystės. Geistina būtų, kad ir kitų miestų Lietuviai pasirupintų apie tai. Tokios draugystės apart pinigškos pašalpos atneša dar tą naudą, kad žmonės pripranta prie draugiško gyvenimo, išsidirba supratimas apie bendrus reikalus ir abelną gerą, kas teip yra reikalinga ir teip dar truksta mūsų lietuviams.

Ministerija apšvietimo užtvirtino palikimą Apolino Norvaišo: 10000 rub. dėl stipendijos studentui Varšavos universiteto ir 9000 rub. dėl stipendijos gimnazistui pirmos vyriškos gimnazijos Varšavoj'; tos stipendijos pirmučiausiai turi but išduodamos Norvaišo giminaičiams; jų-gi neesant nepasiturinčiam studentui ir gimnazistui katalikui iš Vilniaus arba Kauno gub. paeinančiam. Reikėtų lietuviams turėti artimesnius žinias apie tas stipendijas ir pasistengti gauti jas. Užrašytojas iš pravardės lietuvis, tai-gi ir priderėjo jam į užrašą įdėti, juog stipendijos turi but lietuviams paskiriamos. Kiek žinoma, daug pinigų lietuvių užrašytų dėl mūsų krašto mokslan einančios jaunuomenės tenka kokiems lenkams, arba kaip jie savę vadina, „polak z Litvy“. Teip antai a. a. Augustinavyčia paliko daug pinigų, teip kad vien procentų kasmet sueina į 4—5 tukstančius; tuos pinigus dabar paskiria Spasavyčius žinomas juristas, Borščovas ir da keli Petropyliciai. Ikišiol iš to palikimo naudojosi vien tik lenkai. Kada-gi vieną syk prie Borščovo kreipėsi vienas studentas lietuvis noma-kaš lenkiškiai, tai Borščovas ir gavęs kuo geriausius atsisaukimus nuo sau ištikimų žmonių apie tą studentą, jokios pašalpos nedavė ir buvo labai pasipiktinęs, kad studentas lietuvis nemoka lenkiškai. Priderėtų Petropylės studentams Lietuviams nors tiems, kurie moka lenkiškai, reikalauti nuo Borščovo ir kompanijos pašalpos iš pinigų Augustinavyčios paliktų.

Spragilas.

Vilnius. Vilniuje nesenei tapo atidengta „Ukiška draugystė“, kurios teip ilgai laukė šio apskričio dvarponiai. Bet vargu galės jie iš tos draugystės džiaugtis: visa rėda papuola į rankas vietinių didžponių — aristokratų. Čion nerasi nė ukininkų, nė vietinės biednesnės šlėktos; prisirašymas prie draugystės kaštuoja 15 rub., o metinis sąnario įnešimas ir-gi 15 rub. Ant pirmo susirinkimo šios „Ukiškos draugystės“ nekuri sąnariai pakėlė protestą prieš teip aukštą mokesį dėlei norinčių pristoti, bet nuo pirmsėdžio marsalkos grapo Adomo Pliaterio, sulaukė gana šiurkštų atsakymą, juog šis

aukštas mokestis užtvirtintas su tuom mieriu, kad į draugystę neįsisprautų visoki nususėliai (wszelka holota). Siekiai ir dvase draugystės per tai išsiaiškina — tai ponai, kurie mano pagerinti savo buvį ir kuriems reikalai krašto visai neguli ant širdies.

Tuom tarpu-gi dėlei nubiedėjusios slėktos, dėlei ukininkų šokia draugystė butų didžiai reikalinga. Tarp jų matome netik stoką platesnės šviesos, bet ten nėra teip-gi jokio prityrimo kas link pelningiausio budo išdirbimo ar pardavimo javų, nėra supratimo nė apie tai, kaip prie dabartinių sąlygų jie gali save gelbėti. Pagaliaus, klausymas apie išėivystę ukininkų, apie tą didį skaitlių ukininkų kumečių ir bežemių kaskart reikalauja didesnio aprupinimo. Suturėti tas minias darbininkų, kurie plaukia šiandien Amerikan, Sibirian ar į didesnius miestus — tai rodo butų išrokavimas pačių šių ponelių, kuriems jut geistinos yra žemos prekės darbininkų triuso. Tiesa, mūsų darbininkas perdaug da pigus, perdaug žemus da jo reikalavimai ir susipratimas kad jis jau galėtų užimti galvą šių dvarponių. Gana sulyginti algą Lietuvos bernaičių nors su alga, kokią moka mūsų kaimynai latviai ir veikiai pamatysime, kaip sulyginant maža alga mūsų darbininkų. Žinoma, kaip kur ir pas mus ji pakilo ir tai duoda progą tuliems gaspadoriams aimanuoti dėlei stokos ir brangumo darbininkų. Toksai pasikėlimas prekių ant algas ir ši stoka darbininkų tai neatkreipiama pasekmė visų sąlygų gyvenimo, dabartinio budo gaspadoravimo Pamatu išėivystės ir-gi pasilieka niekas kitas, kaip skurdus ir begalo blogas gyvenimas tėvynėj. Ši išėivystė liko jau kasdieniniu apsiereikimu mūsų busenos.

Nešnekant jau apie dalį šių visų išėiviu, kurie kraustovi Amerikan, Maskolijan ir tt., didžiai svarbiu dalyku lieka aprupinimas padėjimo tų visų išėiviu iš kaimų, kurie slenka į mūsų miestus. Paveizdan, Vilnių kasmet aplaško šimtai ir net tukstančiai kaimo darbininkų ir ukininkų, kurie jieško čion uždarbio ar kokių nors vietų. Nė tėvynės, nė giminių ryšiai jau jų nebesulaiko ant vietos, ant to kaimo, kame jie jautė tik vieną vargą ar tai nuo turtingesnių savo viengėnių, ar tai nuo valščiaus urėdų ir sudų, ar tai pagaliaus nuo prieglobos maskoliškų urėdų. Bėda ir vargas išginė jį iš krašto, iš tarpo savųjų, ir todėl nėra nieko keisto, jeigu jis paskiau skubina užmiršti viską, kas jam tik primena šį kraštą. Vardas *lietuviu* — tai ženklas visokių nelaimių ir vargų, priminimas kurio jam suteikia tik skausmą. Kodėl papuolęs tarp svetimtaučių, nors tame Vilniuje, jis skubinasi atsikratyti nuo tos nelėmtos praiegos,

skubinasi greičiaus ištausti. Gavęs čion mieste kokią nors vietą arba likęs kokių nors smulkiu amatninku ar prekėju jis skubinasi jau užimauti svetimtaučio odą ir jau bekalba vientik maskoliškai ar lenkiškai, šalin numetęs savo prigimtą šneką. Vaikus temokin vientik maskoliškai ir todėl nėra nieko keisto, jeigu šiandien jau čion regime itin maskolišką jaunomenę. Tiesa, dažniausia jie moka šiek-tiek ir lenkiškai, kas reikalinga jiems atlikimui bažnytinių prideryščių, bet kokia tai šneka, tai apie tai žino kiekvienas, o tur but labjusia ir patys kunigai, kuriems spaviedojant priseina vis daugiau maskoliškai mokėti. Ši lenkiška šneka, šis mišinys, — tai pirmas žingsnis prie maskoliškos šnekos, prie galutinio ištautinimo. Apie tai visi žino, bet pasakyk jiems juog ši lenkystė, šis neapkenčimas ir paniekinimas lietuviškos kalbos, tai vientik tas patsai skriejimas maskolybės, tos geistinos valdžiai „rusifikacijos“ ir tave jie tuoj apšauks „litvomanu“. Kaip plati publika, ši visa lenkuojanti dalis, neapkenčia šių litvomanų, tai aiškiai parodo jos džiaugsmas ir beveik plojimas rankomis, kurie apsiereiskė laike paskutinių areštų praėjusiam rudenyje, kuomet dalis tų litvomanų pagaliaus liko sukisti į vietinį kalėjimą N. 14. Galima sakyti, kad ir patys areštai, apie kuriuos jau čia buvo rašyta, įvyko dėkui tik apkalboms ir zaunoms, kurios po miestą platinosi. Policija turėjo tik klausyti . . . Bet nė areštai nė visokios zaunos, kurios išsaukė tuos areštus uejveiks suslėgti kilusio tarp lietuvių susipratimo, kuris ir čion jau pradeda vis labjaus apsiereikšti. Štai, paveizdan, nors ši visa eopėja kovos su vysk. Žveravyčium, kuris neveizėdamas ant daugelio prašymų (ant kurių yra pasirašusių daugiau, kaip 500 žmonių), aiškiai atsisako paskirti lietuviams kokią nors bažnyčią, kame pamokslai butų sakomi ar giesmės giedomos lietuviškai. Bet jeigu nuo jo negalima nieko geruoju pasiekti, priseina priversti jį tai padaryti. Štai nuo kelių mėnesių vietiniai lietuviai pradėjo giedoti bažnyčioj šv. Mikalojaus rožančius ir kitas giesmes lietuviškai. Pirmiaus toj bažnyčioj, kame buvo tik vienos mišios rytmettyj, jokių giesmių nebudavo. Apie lietuvišką giedojimą pasklido jau žinios tarp kunigų. Iš pradžios jie manė, juog pagiedos ir perstos, bet kada šie giedojimai vis labjau buvo lan-komi, kada jie persikėle da ir į kitą bažnyčią Misijonarų, kuri yra ant Belmonto, tai toksai apsiereikšimas pradėjo jau pykinti kunigus. Jie pakurstė mieščionis neapleisti savo lenkiškos kalbos, ir 16oj dienoj sausio bažnyčioj šv. Mikalojaus kunigai lenkiškai užtraukė „Svięty Bozė“. Buvusieje lietu-

viai atsakė, žinoma, lietuviškai ir teip su pritarimu vargonų visa suplikacija liko pagiedota. Matyt, pati kunigija nori privesti prie bažnytinių vaidų, kurie buvo Vilkmėrgėje. 22oj dienoj sausio bažnyčioj Misijonorų atminimui a. a. Kudirkos buvo užpirtos ekzekvijos; čion jau ne tik žmonės, bet ir kunigas lietuviškai giedojo. Toki yra pirmi žingsniai mūsų kovos.

Primįsiu čia da apie myrį pagrižusio iš Viatkos Michalausio, kuris už savo veikimą tarp vietinės jaunuomenės ir darbininkų, buvo ištremtas ten ant 3 metų. Stiprus iš prigimimo šis vyras įgavo ten sauligę ir sugryžęs Vilniun antroj dienoj po sugryžimui pasimirė. Paėjo nuo Vilkmėrgės. Pulkelis draugų ir pažystatų susirinko atiduoti jam paskutinę garbę. Liko pakastas ant kapų Rossos, kame pirmą sykį po kelių dešimčių metų buvo pagiedota lietuviškai „Aniolas Dievo.“ —

Ryga, 29. sausio šio m. liko čion įrengtas lietuviškas spektaklis. Buvo perstatyta nauja originališka drama „Meilė suardyt — tai nuodėmė pagimdyt.“ Apščiai susirinkusiai publikai spektaklis begalo patiko. Iš džiaugsmo kuo ne sudraskė ir dalis mūsų talentuotu artistu, o labjusiai puikiausiai lošusios p. J. (iš Šiaulių). Ant svetimtaučių vakaras padarė gana gerą įspūdį: latviai po spektakliui stengiasi visur parodyti mums kaip viengenciams savo karštą simpatiją. Protingesniejie gudai linkėjo mums ir-gi gero pasivedimo. Kas link lenkų, tai nekurie iš jų išsitarė sekančiai: „aš pirmiaus maniau, juog vien tik virė jos vaikštinėja ant lietuviškų spektaklių.“

Atskaito Lietuvių Raudono Kryžiaus už 1899 m.

Lietuvoj auga vis tautiškas ir politiškas judėjimas. Maskolių valdžia kaip įmanydama stengiasi nuramdyti šitą jai baisų judėjimą, o tuos žmones, kurie platina apšvietimą tarp savo tamsesniųjų brolių ir rodo tikras priežastis jų vargų, caro tarnai kiša į kalėjimus, grudžia į tolymus Maskolijos kampus, kame vargšams priseina didelius vargus kentėti. Prie pareigų lietuvių, suprantančių savo padėjimą, prisidėjo dabar nauja pareiga — šelpti nukentėjusius brolius lietuvius. Tai-gi neseniai keli bureliai lietuvių nutarė uždėti tam tikrą organizaciją vardu „Raudoną Kryžių“, kurie rinktų žinias apie nukentėjusius ir šelptų juos pinigais. Prašome tautiečius, kuriems rupi labas mūsų tėvynės, pagal išgalę siųsti pinigus šitam siekiui į redakciją „Ukininko“, arba kas žino, į P. L. S. R. Kiekvienas skatikas, paaukatos šitam reikalui,

atneš didelę nauda palengvįs vargus ištremtųjų, nudžiovįs ne vieną jų ašarą! Teipogi prašome suteikti žinias apie ištremtuosius.

Paduodame atskaitą pinigų, surinktų tai pašalpai ir perėjusių pernai per rankas P. L. S. P.

Gauta:

Per kasą P. L. D.	80 rub.
Iš vakaro Šių	20 rub.
Per V. A.	30 rub.
	<u>iš viso 130 rub.</u>

Išleista:

Lietuviui, ištremtam į R.	15 rub.
Nukent. lietuviui Petrap.	15 rub.
Į V. k. keliems lietuvių per 2 sykiu nusiųsta	80 rub.
2 darbininkams, apkaltintiems už prigulėjimą prie L. S. D.	20 rub.
	<u>iš viso 130 rub.</u>

Lietuviai Raudono Kryžiaus.

Ant to pat reikalo atsiųsta iš „Vienybės“ redakcijos 154 rub, iš kurių išdalinta kankintiniams 115 rub. (žr. „U. k.“ Nr. 1). Nesenei įsikurusi „Vincio Kapso Draugystėlė“ turi surinkus ant to pat reikalo 47 rublius („U. kas.“ Nr. 2). „Uk-o“ red. yra 42 rub. („Uk.“ N. 10 per. m.) Geistina, kad šitas reikalas koncentruotusi vienoje vietoje, arba bent tarp draugysčių būtų susipratimas, kam kada ir kiek pinigų siųsti. „U. ko“ red. įvedė tam tikrą skyrių „Iš lauko Kovos“, kur bus talpinamos trumpos žinios apie kankintinius, baudas, kratas etc. Tik reiktų, kad apie tokius atsitikimus būtų tuo prisiųstos mums žinios.

„Varpo“ ir „U. ko“ red.

Apgarsinimai.

Noriu nupirkti „Varpa“ 5 pirmus metus (1890—94). Žinią su preke prašau siųsti ant antrašo: **Age Benedictsen, Charlottenland, Danmark.**

KANKLĖS.

Lietuviškos dainos keturiems balsams

(vyriškiems) sutaisytos.

Parupino **Dr. V. Kudirka.**

Dalis II.

Tilžėje 1899. Išleido P. Mikolainis.

Turiny. Nuo redakcijos — Daukanto Manta. — Atminčiai Vinco. — Iš savo pastogės. — Nutruko styga — siek-tiek apie močiutes. — Kritika ir peržvalga raštų. — Korespondencijos. Peterburgas. Vilnius. Ryga. — Atskaita Lietuvių Raudono Kryžiaus už 1899 m. — Apgarsinimai.